

Skötselplan för naturreservatet Yttre Munkhyttan i Lindesbergs kommun

Bild 1. Asknätfjäril på blommande björnbär intill Munkhyttedäcken. Foto: Emil Pagstedt Andersson

Skötselplanen utgör bilaga 1 till reservatbeslutet.

Skötselplanen är upprättad av Emil Pagstedt Andersson.

Allmän del

Naturförhållanden

Naturreseptatet Yttre Munkhyttan är beläget ca två kilometer väster om Lindesberg. Det nybildade resevatet omger det sedan tidigare bildade fjärilsresevatet, tillika Natura 2000-området Munkhyttan och hyser likartade naturgivna förutsättningar som detta område. Området är småkuperat och i de lägsta partierna slingrar sig Munkhyttedäcken fram. Övrig mark är övervägande flack, särskilt i anslutning till bäcken men på några platser i resevatets södra och västra delar finns några höjder som sträcker sig något tiotal meter över bäckdalens nivå. Även jordarten och berggrunden i det nu bildade resevatet sammanfaller med den i det intilliggande resevatet. Jordarterna består huvudsakligen av sandiga och grusiga jordarter, till exempel sandig morän, postglacial sand och svämsedimenterat grus. På några av de blötare partierna består jordarterna av olika torvtyper. På en handfull platser går urberget i dagen. Bergarterna består i hela området av dacit-ryolit.

Området domineras av skogsmark, i huvudsak barrskog. Beståndsåldrar, historik och trädslagsblandning med mera varierar i området. Det finns såväl hyggen/ungskog som medelålders och gammal skog. Det finns områden med lång skoglig kontinuitet och planterad skog på mark som nyligen varit åkermark. Det finns monokulturer med planterad gran, såväl som naturskogsartad skog med varierad trädslagsblandning samt bestånd som domineras av lövträd. Det finns också delar av området som visar basiska markförhållanden medan andra delar verkar vara sura.

Platsen är kort sagt variationsrik med avseende på flera faktorer och har därför goda förutsättningar att hysa de komplexa strukturer som resevatets skyddsvärda arter behöver i form av värdväxter, vindskydd, solexponering och fukthållande marker med mera

Historisk markanvändning

Munkhyttan har en historik av mänsklig aktivitet som kan spåras långt bak i tiden. Genom 14 C- datering kan man exempelvis se att de hyttor som finns vid resevatsområdet funnits där sedan åtminstone 1300 - 1400-tal. Hyttverksamhet och annat som pågått under lång tid har naturligtvis präglat området och dess natur även om det är svårt att i detalj veta hur, åtminstone längre tillbaka i tiden. Men för de senaste 150 åren finns kartmaterial och andra historiska dokument så att man på ett ganska bra sätt kan se vilka förändringar som skett i landskapet. Man kan då se att området genomgått stora förändringar under denna tidsperiod.

Resevatsområdets västra delar bestod under Häradskartans tid (1864 - 1867) i huvudsak av gles lövskog tillhörandes Skvatthammarshults marker. Dessa marker betades eller slåttades sannolikt under torpställets försorg. Efter 1928 övergavs Skvatthammarshult efter en tragisk mordhistoria där hultets sista torpare tog livet

av sina tre barn och sig själv. På 50-tals kartan syns detta övergivande av Skvatthammarshult genom att igenväxning av dess hävdmarker skett samt förmodligen också en förgräning av lövbestånden. Denna igenväxning har därefter fortsatt och detta delområde domineras idag i huvudsak av ganska tät granskog.

Norra och mellersta delen, området söder om vägen vid skjutbanorna och norr om befintligt naturreservat är kanske det område som ändrats minst under samma tidsperiod. Huvuddelen av det som idag är skogbeklätt har historiskt också varit det. Avståndet till boställena vid Skvatthammarshult och Munkhyttan tros vara anledningen till att detta område inte nyttjats för hävd i någon större utsträckning. Under vissa perioder har visserligen andelen öppen mark varit något högre och noterbart är också att skogen glesats ur ordentligt någon gång mellan åren 1960 och 1975 varpå den återigen slutit sig från 1975 och tills idag.

Området söder om Munkhyttans skola och de andra intilliggande byggnaderna har delområden som förändrats medan andra delar varit mer bestående med avseende på naturtyper. Områdena närmast byn och bäcken har historiskt varit öppna men består nu antingen på planterad gran på gammal åkermark eller lövrik igenväxningsmark. Längre söderut finns i stället barrskog där stora delar inte ser ut att ha kalavverkats åtminstone sedan häradskartans tid vilket gör att denna del hyser höga naturvärden kopplat till gammal naturskog.

Öster och sydöst om Munkhyttebyn har stora arealer varit öppna och använts som slåtter- betes- och åkermarker under tiden då häradskartan och 50-tals kartan ritades. Därefter har betydande delar av dessa arealer planterats igen med i huvudsak gran. Mindre partier av skogen hyser dock höga naturvärden då det finns skogligt kontinuitet eller då delar växt igen med i huvudsak lövträd.

Den förändring som skett inom de mer hävdvunna delarna av marken kring byn Munkhyttan speglar hur man på platsen liksom i stora delar av landet i övrigt, anpassar markanvändningen efter den industrialisering som skett. Ängs- och betesmarker tillåts växa igen eller rationaliseras och blir åkermarker och i nästa steg planteras också åkermarkerna med skog eller växer igen p.g.a. upphörd hävd.

Munkhyttan är rikt på kulturlämningar. Exempelvis finns två masugnsruiner, Gamla Munkhyttan (lämningsnummer L1981:4531, fornlämning) och Nya Munkhyttan (lämningsnummer L1980:503, fornlämning).

Vid Gamla Munkhyttan finns resterna av en masugn som finns omnämnd i jordeböckerna 1538. Analys av slaggen visar att hyttan fanns på platsen redan under 1300-talet. Hyttan var i bruk till 1773.

Nya Munkhyttan är också ruinen efter en järnhytta. Vissa historiska källor anger att denna anlades 1643 men analys av slaggen antyder att hyttan var i bruk redan på 1400-talet och att det redan på 1300-talet fanns en kopparhytta på platsen. Nya Munkhyttan var i bruk fram till 1680-talet.

Området hyser också lämningarna efter en bro (lämningsnummer L2022:10525, ÖKL) samt några torplämningar (lämningsnummer L1980:228, fornlämning, L1979:2413, skogsbrukslämning, ÖKL och L1981:9735, trolig fornlämning) där

husgrunder, jordkällare, stenmurar, gamla odlingsytor och rester av trädgårdsväxter med mera finns. Igenväxta åkrar med tillhörande dikessystem, murar och odlingsrösen syns också tydligt i terrängen, framför allt i områdets östra delar. Utöver detta finns också kolbottnar, kolarkojor, gamla vägar med mera att upptäcka i området. Registrerade lämningar kan ses på bild 2 nedan.

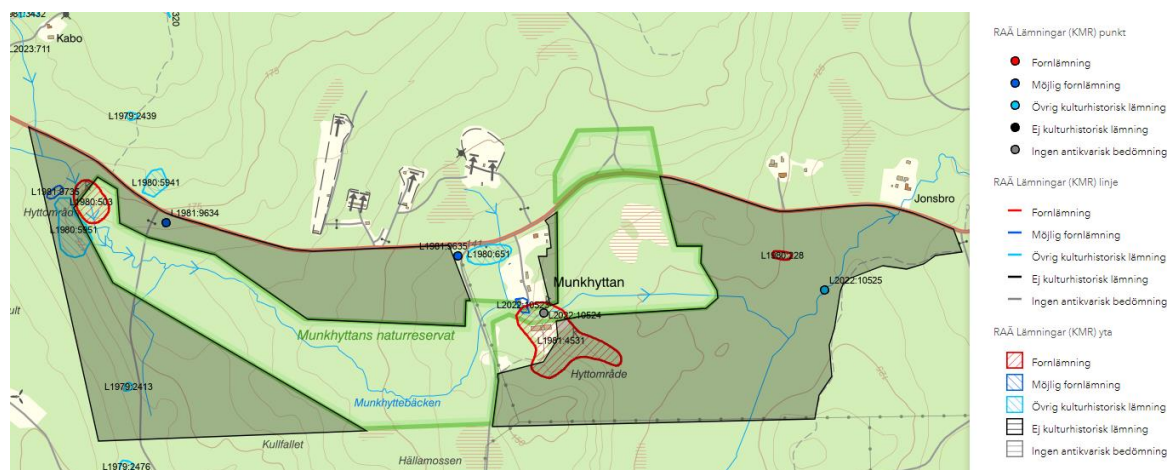

Bild 2. Registrerade lämningar i det befintliga och nya naturreservatet. Det nya reservatet Yttre Munkhyttan är här gråmarkerat.

Genom området löper också den gamla kyrkstigen i öst-västlig riktning. Detta var den allmänna leden mellan Siggebohyttan och kyrkan i Lindesberg. Kyrkstigen har funnits åtminstone sedan 1704 då den finns utmärkt på en karta. Stigen är framröjd och markerad av Lindesbergs hembygdsförening.

Prioriterade bevarandevärden

Yttre Munkhyttans högst prioriterade bevarandevärde är förekomsterna av den starkt hotade arten asknätfjäril och den hotade arten vädndätfjäril, båda arterna är fridlysta, har upprättade åtgärdsprogram och finns upptagna i Bernkonventionens bilaga 2 (Bernkonventionen om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras livsmiljöer).

Asknätfjäril är en fjärilsart som Sverige har ett särskilt internationellt ansvar för att bevara och i Sverige finns idag endast mycket små och sårbara populationer kvar i tre län. Örebro län har därvid ett mycket stort ansvar för artens bevarande både nationellt och på EU-nivå. Ett liknande resonemang kan föras beträffande vädndätfjäril, som även den har minskat starkt i Sverige under 1900-talet och vars utbredningsområde nu är starkt begränsat.

Ett lika högt prioriterat bevarandevärde är att bevara och stärka dessa arters livsmiljöer i Yttre Munkhyttan. Området har också rätt naturgivna förutsättningar för att möjliggöra detta.

Bild 3. Tre arter av rödlistade nätfjärilar finns vid Yttre Munkhyttan. Sotnätfjäril (till vänster), Asknätfjäril (uppe till höger), och väddnätfjäril (nere till höger).
Foto: Emil Pagstedt Andersson

Bäckmiljöerna

Vattendragen spelar en central roll för förekomsten av asknätfjäril och väddnätfjäril. Bäckarnas kantzoner hyser rätt ljus-, fukt-, och näringsförhållanden för nämnda arters värdväxter ask, olvon och ängsvädd. Periodvisa översvämningar skapar också ljusöppna ytor av tillräcklig storlek för att arterna i sina fjärilsstadiet ska kunna flyga och därmed genomföra parning och äggläggning.

Bäckmiljöerna hyser också andra höga naturvärden. Förutom nämnda värdväxter hyser bäcksidorna en stor variation av lövträd, buskar, örter och mossor. Det finns också en rik fauna knuten till bäckmiljöerna till exempel inom artgrupperna fisk, groddjur, insekter och fåglar. Bland arter i och kring bäckarna kan nämnas forsärla, öring, bäcknejonöga, stensimpa, vanlig groda, vanlig padda, sotnätfjäril, olvonvårvecklare, svävflugedagsvärmare, rönn, säl, hägg, smörboll, ormrot, svinrot och långfliksmossa.

Våtmarkerna

De öppna våtmarksmiljöerna i området är små. Därtill finns relativt stora arealer skog på blöt mark. De blöta markerna hyser eller har potential att hysa höga naturvärden. Där våtmarkerna finns, särskilt i anslutning till bäckmiljöerna blir de solbelysta gläntorna ännu större till fördel för fjärilarna och dess värdväxter. Särskilt viktiga är våtmarkerna för väddnätfjärilen, vars värdväxt ängsvädden trivs bra i blöta eller tidvis översvämmade våtmarker. Våtmarkerna tillsammans med bäcken är också viktiga för att hålla tillräckligt hög markfukt för att fjärilarnas larvstadium, vilket är deras längsta, inte ska torka ut under de torraste delarna av

året. Våtmarkerna hyser också andra höga naturvärden exempelvis finns arter som till exempel loppstarr, ängsstarr, mossnycklar, granspira och kärrjordtunga.

Skogsmarken

Även skogen spelar en viktig roll för bevarandet av de krävande fjärilsarterna. Skogen som omger solbelysta gläntor ger vindskydd åt de vindkänsliga fjärilarna. Skogsmarken bidrar också med stabilare fuktförhållanden och minskar därmed risken för uttorkning av de öppna marker som den omger. En gles skog med gläntor och som hyser arternas värdväxter kan också fungera som livsmiljö för arterna om solinstrålningen är tillräckligt stor, särskilt under fjärilarnas larvstadier.

Delar av skogen har idag också höga naturvärden knutet till gammal skog och delvis också till kalkbarrskog. Bland noterade arter i skogsbestånden kan nämnas spillkråka, järpe, knärot, ask, tibast, violgubbe, svart taggsvamp, gul taggsvamp, orange taggsvamp, dofttaggsvamp, dropptaggsvamp, blodsopp, ullticka och kötticka.

Bild 4. Kalkbarrskog i Yttre Munkhyttan. Foto: Emil Pagstedt Andersson

Bild 5. Violgubbe. Sällsynt och rödlistad art knuten till kalkbarrskog i Yttre Munkhyttan. Arten omfattas av ett åtgärdsprogram. Foto: Emil Pagstedt Andersson

Natura 2000

Det nu bildade naturreservatet omger Natura 2000-området Munkhyttan. Naturaområdets prioriterade bevarandevärden är populationerna av asknätfjäril och väddnätfjäril och utöver dessa utpekade arter syftar Naturaområdet till att bevara naturtyperna mindre vattendrag (3210) och öppna mossar och kärr (7140). Eftersom Yttre Munkhyttan både hyser de arter och naturtyper som Naturaområdet avser att skydda och eftersom det nya reservatets syfte är i linje med Naturaområdets bevarandemål så bör det nya naturreservatet ses som en god förstärkning av Naturaområdet och därmed öka dess möjligheter att nå gynnsam bevarandestatus.

Ekologisk funktionalitet

Yttre Munkhyttan har ett för fjärilarna mycket bra läge i landskapet. Runtom finns ett flertal delpopulationer av såväl asknätfjäril som väddnätfjäril både i naturreservat, naturvårdsavtalsytor, frivilliga avsättningar, ledningsgator, vägkanter med mera. Mindre vägar och elledningar, i synnerhet en stor elledning i nordsydlig riktning strax väster om Yttre Munkhyttan tjänar som både reproduktionsmiljöer och spridningsvägar mellan befintliga dellokaler och till lämpliga områden för nyetablering.

Friluftsliv

Friluftsvärdena i Yttre Munkhyttan är höga. Dels drar de sällsynta och exklusiva fjärilarna långväga besökare i form av naturfotografer och fjärilsintresserade. Detta sker framför allt under juni månad då asknätfjäril och vädnnätfjäril har sin huvudsakliga flygperiod.

Området har även en hel del besökare under andra tider. Områdets närhet till Lindesberg, förekomst av stigar (kyrkstigen, fjärilsstigen, mountainbikeleder med flera), kulturlämningar och naturskönhet med mera gör att området ofta nyttjas av det allmänna friluftslivet. Västerut löper kyrkstigen till en vackert belägen och välordnad grill- och rastplats vid Södra Brunnsjön (lokalt kallad Skvatthammarn) där också toalett finns att tillgå. Denna plats är också en del av den väl nyttjade Bergslagsleden. Stigsystemet i Yttre Munkhyttan är alltså en del i ett större och flitigt använt nät av vandrings- och cykelleder i trakten.

I närheten av reservatsområdet finns också ett skolmuseum som förvaltas av Lindesbergs hembygdsförening. Här bedrivs diverse aktiviteter såsom till exempel sommarsöndagscafé, skolverksamhet där elever kan få prova på att gå i en gammeldags skola i en dag samt diverse guidade turer i närområdet.

Källor

1. Artportalen, www.artportalen.se, Artdatabanken och Naturvårdsverket.
2. Ekonomiska kartan 1950-tal
3. Häradskartan 1864-1867
4. Historiska ortofoton från 1960 och 1975
5. Fornsök, Riksantikvarieämbetet
6. SGU – berggrundskartan
7. SGU – jordartskartan
8. Åtgärdsprogram för asknätfjäril
9. Åtgärdsprogram för vädnnätfjäril
10. Åtgärdsprogram för violgubbe
11. Bevarandeplan för Natura 2000-område Munkhyttan (SE 0240088).
12. Naturreservatsbeslut Munkhyttan
13. Naturreservatsfolder Munkhyttan
14. Munkhytteområdet – Hytt- och torplämningar, naturreservat med Munkhyttebäcken och fjärilsstigen. Lindesbergs hembygdsförening
15. Historisk vattenverksamhet längs Torphyttebäcken, Linde socken, Arkeologgruppen AB, rapport 2022:45.

Plandel

Reservatet har indelats i 6 skötselområden:

- A. Skogsmark fri utveckling
- B. Skogsmark med tillåtande skötsel
- C. Öppna och halvöppna ytor
- D. Bäckmiljöer inklusive kantzoner
- E. Våtmarker och skog på blöt mark
(inklusive hydrologi, återvätnings och vattenrestaurering)
- F. Friluftsliv

Skötselområde A, Skogsmark med fri utveckling (22 hektar)

Reservatsområdet domineras i dagsläget av skogsmark. En knapp tredjedel av denna skogsmark utgörs av äldre partier med höga skogliga naturvärden. Där skogen hyser höga naturvärden är de kopplade till skoglig kontinuitet, gamla träd, död ved, lövträd, kalkskog med mera. I dessa delar finns exempelvis arter som spillkråka, järpe, knärot, ask, tibast, gul taggsvamp, orange taggsvamp, dofttaggsvamp, dropptaggsvamp, blodsopp, ullticka och kötticka noterade.

Bevarandemål

Arealen skog med höga naturvärden ska vara minst 22 hektar. Skogens funktion i detta reservat är i huvudsak att fungera som vindskydd och som garant för ett jämnt och stabilt fuktklimat i området. En förenklad och schematisk bild av detta kan vara att reservatets ytterkanter ska bekläs med skog medan centrala partier ska vara mer öppna. Då detta skötselområde också hyser höga skogliga värden är målet också att dessa värden ska bevaras och stärkas genom att området i huvudsak lämnas för fri utveckling. Här ska skogen ha en varierad trädslagsblandning och åldersstruktur för att minska risken att stora delar av skogen dör samtidigt i stormfällningar, svamp- eller insektsangrepp eller liknande. Typiska arter som dofttaggsvamp, ullticka, tallticka och spillkråka förekommer.

Bild 6. Gamml skog med lång kontinuitet och hög grad av naturlighet lämns för fri utveckling.
Foto: Emil Pagstedt Andersson

Skötselåtgärder

- Skötselområdet lämns huvudsak för fri utveckling med undantag för eventuella punktinsatser som till exempel friställning och nätning av naturvärdesträd samt eliminering av främmande och invasiva arter, se nedan.
- Vid behov, näta skyddsvärda lövträd som skydd mot bäverfällning.
- Friställ utvalda trädindivider eller trädgrupper genom fällning eller ringbarkning av enstaka konkurrerande träd. Prioritera gamla och/eller grova träd eller träd med rik moss- eller lavflora.
- Främmande och invasiva arter som till exempel contortatall, ädelgran, blomsterlupin, kanadensiskt gullris och druvfläder elimineras löpande i området.
- Vid behov kan åtgärder för att motverka skador på fjärilarnas värdväxter göras som exempelvis utplacering av fårull eller stängsling.
- Lämpliga diken läggs igen och/eller proppas (se skötselområde E)

Skötselområde B, Skogsmark med tillåtande skötsel (47 hektar)

Huvuddelen av reservatsområdet består vid tiden för bildandet av skog. Merparten av skogsmarken hyser låga skogliga naturvärden på grund av bruten kontinuitet. Hit räknas bland annat de med gran igenplanterade åkermarkerna och ungskogar uppkomna efter sentida avverkningar. I dessa delar finns inga eller få fynd av signalarter och rödlistade arter.

Bevarandemål

Arealen skogsmark med tillåtande skötsel ska vara max 47 hektar. Delar av denna skog ska omvandlas till öppna eller halvöppna fjärilsmarker genom naturvårdande avverkningar eller genom hydrologisk återställning övergå till våtmarker. Delar av skogen ska också finnas kvar som skog och genom riktade skötselinsatser eller frånvaro av skötselinsatser utveckla naturvärdeskvaliteter och/eller strukturer som gynnar fjärilsfaunan i reservatet. En viss andel av denna skog kommer med tiden utveckla höga skogliga naturvärden och kunna överföras till skötselområde A.

Som tidigare nämnt är skogens funktion i detta reservat är i huvudsak att fungera som vindskydd och som garant för ett jämnt och stabilt fuktklimat i området.

Men skogen ska också bidra med luckiga, glesa eller lågväxta områden och brynzoner med god förekomst av ask och sälg i trädskiktet, olvon och skogstry i buskskiktet samt blåbär och kovallväxter i markskiktet. Nämda arter kan nyttjas av asknätfjärilens larver som föda.

En stor andel av markerna nära bäcken, intill vägar och på gamla åkermarker är öppna eller glest trädbärande marker.

Vissa delar av skogsmarken är efter våtmarksrestaurering blöta, mer öppna och naturligt lövrika. Här finns gamla lövträd av bland annat ask och asp med underväxt av bland annat olvon i buskskiktet och ängsvädd och kovallväxter på marken där det också finns rikligt med död ved.

Även på friskare marker nära bäcken är bestånden glesa och lövdominerade med stort inslag av ask och förekomst av flera andra lövträdsarter. Busk- och fältskikten är rika men olvon och ängsvädd förekommer rikligt.

Skötselåtgärder

- Inom skötselområdet enligt beslutskartan får bestånd avverkas, ringbarkas eller omdanas genom översvämning eller annan naturlig död till mer öppna eller lövrikare bestånd. Granbarkborrerisken ska beaktas vid ringbarkning eller fällning av gran och lämpliga åtgärder vidtas för att motverka att härdar uppkommer.
- Inom skötselområdet enligt beslutskartan får återkommande röjning och/eller slåtter utföras, liksom toppkapning av träd och buskar. Även maskiner med klippaggregat kan vid behov användas för att få en rationell

skötsel. Användning av maskiner med så låg markpåverkan som möjligt bör då eftersträvas.

- Vid behov, näta skyddsvärda lövträd som skydd mot bäverfällning.
- Friställ utvalda trädindivider eller trädgrupper genom plockhuggning eller ringbarkning av konkurrerande träd. Prioritera gamla och/eller grova träd samt träd samt yngre askar. Prioritera även trädindivider/trädgrupper av naturligt men mer sparsamt förekommande trädarter som till exempel ädellövträd, sälg, rönn och hägg.
- Främmande och invasiva arter som till exempel contortatall, ädelgran, blomsterlupin, kanadensiskt gullris och druvfläder elimineras löpande i området.
- Som återställningsåtgärd kan periodvis stängsling och bete införas. Denna åtgärd görs endast efter noggrant övervägande då områden som betas inte är lämpliga fjärilsområden och eftersom fjärilslarver och deras värdväxter riskerar att betas bort om de inte skyddas. Bete skulle dock kunna vara en kostnadseffektiv skötselmetod eftersom betesytan kan bli bra fjärilshabitat efter betesåtgärden utförts. Om det finns större tätheter av värdväxter eller andra växter som behöver sparas bör dessa urskiljas från betesytan. Roterande bete, där ytor lämnas obetade bör också övervägas. Tid för betesuppehåll bör då planeras med tanke på berörda fjärilsarters larvstadietid.
- Vid behov, sådd eller plantering av ask, olvon, ängsvädd eller flädervänderot.
- Åtgärder för att motverka skador på fjärilarnas värdväxter, exempelvis utplacering av fårull eller stängsling.
- Lämpliga diken läggs igen och/eller proppas (se skötselområde E)

Skötselområde C, öppna och halvöppna ytor (6 hektar)

Dessa ytor utgörs i dagsläget främst av nyupptagna hyggen, vägkanter och röjda ytor kring kulturlämningar samt ett område som öppethållits för asknätfjärilens skull. Förutom ett par av hyggerna är dessa ytor ofta små eller smala. Oftast är dessa ytor av betydelse för fjärilarna då de hyser förekomst av värdväxter eller fungerar som spridningsvägar.

Bevarandemål

Arealen öppna eller halvöppna ytor ska öka och vara minst 10 hektar men gärna mer. Ytorna ska i stor utsträckning vara sammanbundna med varandra eller närliggande men ett antal mer isolerade ytor bör också finnas. De öppna eller halvöppna arealerna är i huvudsak placerade nära bäckar, våtmarker, översvänningsområden, kalkpåverkade områden, platser med befintlig förekomst av fjärilarnas värdväxter, och intill vägar och kulturlämningar med mera, där

öppethållande ändå görs av andra skäl. Ytorna är också placerade så att praktisk skötsel underlättas. Ytorna hyser fjärilarna asknätfjäril, vädnnätfjäril och sotnätfjäril, svävflugedagsvärmare med flera samt växterna ask, olvon, ängsvädd, flädervänderot. Även födoväxterna sälg, skogstry, blåbär, tjärblomster och kovallväxter ska finnas liksom andra lövträd, blommande buskar och en rik markflora. Fjärilsytorna varierar i storlek och struktur men har stabila sol, vind- och fuktförhållanden.

Skötselåtgärder

- Triviala skogsbestånd ställs om till öppna eller halvöppna ytor genom att bestånd avverkas, ringbarkas eller omdanas genom översvämning eller annan naturlig död. Granbarkborrerisken ska beaktas vid ringbarkning eller fällning av gran och lämpliga åtgärder vidtas för att motverka att härdar uppkommer.
- Återkommande röjning och/eller slåtter. Även maskiner med klippaggregat kan vid behov användas för att få en rationell skötsel. Användning av maskiner med så låg markpåverkan som möjligt bör då eftersträvas.
- Vid behov, näta skyddsvärda lövträd som skydd mot bäverfällning.
- Friställ utvalda trädindivider eller trädgrupper genom plockhuggning eller ringbarkning av konkurrerande träd. Prioritera gamla och/eller grova träd samt träd samt yngre askar. Prioritera även trädindivider/trädgrupper av naturligt men mer sparsamt förekommande trädarter som till exempel ädellövträd, sälg, rönn och hägg.
- Främmande och invasiva arter som till exempel contortatall, ädelgran, blomsterlupin, kanadensiskt gullris och druvfläder elimineras löpande i området.
- Som återställningsåtgärd kan periodvis stängsling och bete införas. Denna åtgärd görs endast efter noggrant övervägande då områden som betas inte är lämpliga fjärilsområden och eftersom fjärilslarver och deras värdväxter riskerar att betas bort om de inte skyddas. Bete skulle dock kunna vara en kostnadseffektiv skötselmetod eftersom betesyten kan bli bra fjärilshabitat efter betesåtgärden utförts. Om det finns större tätheter av värdväxter eller andra växter som behöver sparas bör dessa urskiljas från betesyten. Roterande bete, där ytor lämnas obetade bör också övervägas. Tid för betesuppehåll bör då planeras med tanke på berörda fjärilsarters larvstadietid.
- Avlägsna unga planterade eller självsådda granar på den stora ytan markerad som öppen mark i öster på skötselplanekartan.
- Vid behov, sådd eller plantering av ask, olvon, ängsvädd eller flädervänderot.

- Åtgärder för att motverka skador på fjärilarnas värdväxter, exempelvis utplacering av fårull eller stängsling.
- Vägar i området bibehålls om möjligt som grusvägar så att dessa kan nyttjas för mineralsök av fjärilarna.
- Lämpliga diken läggs igen och/eller proppas (se skötselområde E)

Bild 7. Gott om ask och blommor på nyupptaget hygge i Yttre Munkhyttan. Innan skog planterades på ytan var här ängs- och åkermark. Foto: Emil Pagstedt Andersson

Skötselområde D, Bäckmiljöer inklusive kantzoner (2 hektar)

Bäckarna i reservatet utgörs av delar av Munkhyttedäcken och delar av Spångabäcken. I reservatsområdets östra del rinner dessa två samman och bildar en gemensam bäck.

De relativt små bäckarna är vattenförande året runt. Vattnet i bäckarna är svagt humusfärgat och bottenarna utgörs i huvudsak av sand, grus och finare stenmaterial. Vissa delar av bäckarna meandrar medan andra delar är tydligt rätade. I bäckarna finns öring, stensimpa och bäcknejonöga samt ett rikt insektsliv. Bäckarnas sidor är ofta näringsrika och hyser en rik flora med lövträd, buskar och örter.

Bevarandemål

Arealen bäckmiljö ska vara minst 2 hektar. Betydande arealer av bäckarna omges av öppna eller halvöppna ytor med lövträd, buskar och rik örtflora. Andra delar av bäcken är mer beskuggad. Bäckarna har ett varierat och ett naturligt meandrande lopp med både lugna och strömmande sträckor och grunda partier såväl som djuphålur. Flacka partier intill bäcken översvämmas vid höga vattenflöden och skapar naturligt öppna platser. Det finns lämpliga lekbottnar för öring och sandblottor intill bäcken. Gamla grova träd, lövträd, rik markflora och ett myllrande insekts- och fågelliv omger de mer öppna delarna av bäcken. Ask, olvon, ängsvädd och flädervänderot finns allmänt förekommande. Död ved finns rikligt i och kring bäcken. Asknätfjäril, vädnnätfjäril och sotnätfjäril har såväl fjärils- som larvpopulationer längs bäcken.

Skötselåtgärder

- Återställande av bäckmiljön, d.v.s. återmeandring och eventuellt andra biotopvårdande åtgärder. Större åtgärder ska föregås av utredning för att till exempel vid grävning undvika att eventuellt förekommande tungmetaller med mera från masugns lämningarna läcker ut i bäckarna.
- Vid behov, näta skyddsvärda lövträd som skydd mot bäverfällning.
- Friställ utvalda trädindivider eller trädgrupper intill bäckarna genom plockhuggning eller ringbarkning av konkurrerande träd. Prioritera gamla och/eller grova träd samt träd samt yngre askar. Prioritera även trädindivider/trädgrupper av naturligt men mer sparsamt förekommande trädarter som till exempel ädellövträd, sälk, rönn och hägg.
- Återkommande röjning och/eller slätter intill bäckarna.
- Främmande och invasiva arter som till exempel contortatall, ädelgran, blomsterlupin, kanadensiskt gullris och druvfläder tas elimineras löpande intill bäckarna.
- Vid behov, sådd eller plantering av ask, olvon, ängsvädd eller flädervänderot.
- Åtgärder för att motverka skador på fjärilarnas värdväxter, exempelvis utplacering av fårull eller stängsling.

Skötselområde E, Våtmarker eller skog och öppna ytor på blöt mark samt hydrologisk återställning (25 hektar)
(ingår i skötselområden A, B, C och D och utgör därför ingen ytterligare areal)

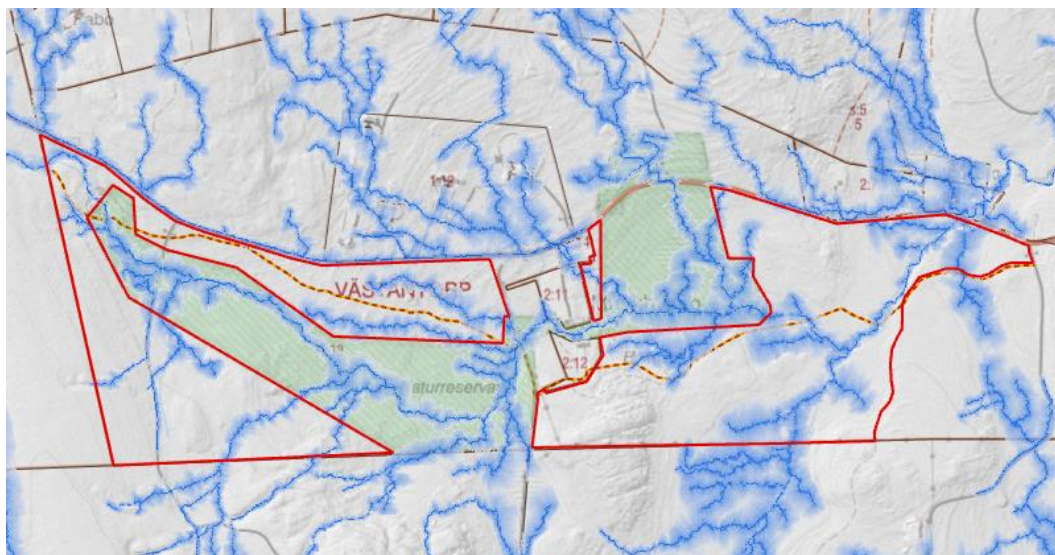

Bild 8. Karta över markfuktigheten i Yttre Munkhyttan. Ju mörkare blå färg desto blötare mark.

Våtmarksmiljöerna (inklusive de blöta skogsmarkerna) är utspridda i området och varierar i storlek. Dessa utgörs bland annat av sumpskogar, mindre kärr och enstaka små öppna myrpartier. Våtmarksmiljöerna har en viktig fukthållande funktion i reservatet samt hyser ofta väddnätfjärilens värdväxt ängsvädden.

Områdets hydrologi är dock långt ifrån opåverkad. I området har människor under lång tid dikat blöta marker för att underlätta för odling. Dikningsåtgärderna har med största sannolikhet missgynnat asknätfjäril, väddnätfjäril och sotnätfjäril samt dess värdväxter på platsen samt andra arter knutna till blöt och fuktig mark.

Bevarandemål

Arealen våtmark eller blöt mark ska vara minst 25 hektar. Våtmarkernas hydrologi ska vara ostörd och det ska inte finnas några avvattande eller tillrinnande diken eller körspår som medför negativ påverkan.

Området ska under vår och försommar hysa vattenfyllda områden där groddjur och insekter kan reproduceras. Det ska ha fuktgivande egenskaper som gynnar arter av bland annat mollusker och kryptogamer samt de uttorkningskänsliga larverna hos områdets skyddsvärda fjärilsarter.

Området ska hysa en varierad trädslagsblandning av såväl levande träd som död ved. Gran ska utgöra en mindre del av trädslagsblandningen och generellt ha kort naturlig omloppstid i blötare områden. Ask, olvon, ängsvädd och vänderot ska förekomma i området. I anslutning till blöta områden ska upphöjningar i terrängen finnas där fjärilslaver kan undkomma tidvis översvämning. Sotnätfjäril och väddnätfjäril har förekomstområden kring våtmarkerna.

Skötselåtgärder

- Lämpliga diken läggs igen och/eller proppas.
- Vid behov röjs igenväxningsvegetation bort.
- Icke rasttrade områden enligt beslutskartan lämnas för fri utveckling med undantag för att hydrologisk återställning kan göras.
- I rasttrade områden enligt beslutskartan får bestånd avverkas, ringbarkas eller omdanas genom översvämning eller annan naturlig död till mer öppna eller lövrikare bestånd. Granbarkborrerisken ska beaktas vid ringbarkning eller fällning av gran och lämpliga åtgärder vidtas för att motverka att härdar uppkommer.

*Bild 9. Planterad gran på gammal dikad åkermark vilket är en artfattig miljö.
Om granen avverkas och diket täpps bör ytan snabbt bli betydligt artrikare.
Foto: Emil Pagstedt Andersson*

Skötselområde F, Friluftsliv

Reservatet ligger endast ett par kilometer väster om Lindeberg. Platsen är lättåtkomlig från väg och det finns lämpliga parkeringsplatser på flera ställen, bland annat till det befintliga naturreservatet. Det finns också befintliga stigar som gör det lätt att ta sig till olika delar inom det nu bildade reservatet samt till det redan befintliga. Informationstavlor och nya parkeringsplatser kommer anläggas/underhållas enligt skötselplanekarta.

Området besöks såväl av fjärlsskådare som andra friluftsmänniskor.

Reservatet ligger i Nivå 2, enligt fastställt nivåläggningsdokument med diarienummer: 512-504-2014 vilket innebär att ett fåtal besöksanläggningar finns i naturreservatet.

Bevarandemål

Naturreservatet ska ge allmänheten goda möjligheter att uppleva naturreservatets naturvärden. Besökare ska kunna orientera sig och hämta kunskap om reservatet genom aktuella informationstavlor.

Skötselåtgärder

- Informationstavlor med karta ska sättas upp enligt skötselplanekartan.
- Parkeringsplatser ska anläggas och/eller underhållas enligt skötselplanekarta.
- Tillsyn och underhåll av befintliga leder.
- Vid behov anläggs kortare leddelar som ansluts till befintliga leder.
- Sevärda kulturlämningar synliggörs i samband med biotopröjningar för fjärlarna. (Lämningar klassade som fornlämningar är skyddade enligt kulturmiljölagen varför samråd kan krävas vid skötsel kring dessa).

Prioritering av naturvårdande åtgärder

Vid tidpunkten för reservatsbildningen består naturreservatsområdet av en hög andel skog som inte hyser höga naturvärden eller fungerar som fjärlsbiotop. Det är därför av högsta prioritet att mer fjärlshabitat skapas. Därefter kan skötseln inriktas på bibehållande åtgärder. Prioriteringsordning sammanfattas nedan.

- Återställande åtgärd, avverkning – (prio 1) i flera delområden finns fjärlarnas värdväxter redan men högvuxen och beskuggande skog gör att områdena inte kan nyttjas av fjärlar. Genom avverkning kan relativt stora ytor fjärlshabitat skapas snabbt varför detta är den viktigaste åtgärden initialt efter reservatsbildningen.
- Återställande åtgärd, hydrologisk restaurering – (prio 2) genom att täppa diken och återmeandra bäckarna kan mer lämpliga fjärlshabitat skapas.

Detta är mer kostnads- och tidskrävande arbete men som kan skapa mer permanenta och mindre skötselkrävande habitat.

- Öppethållande och bevarande av värdväxter med mera – (prio 1)
huvuddelen av skötseln kommer vara löpande arbete för att hålla området tillräckligt öppet genom avverkning, röjning och eventuellt bete, samt att skydda värdväxter med mera genom bland annat friställning, nätning, ullning och eliminering av främmande och invasiva arter. Detta är resurskrävande varför maskinella åtgärder eller bete inte bör uteslutas för ett varaktigt öppethållande.

Övrigt

Förvaltning

Reservatsförvaltare är Länsstyrelsen i Örebro län.

Reservatsgränsmarkeringar

Reservatets gränsmarkeringar ska underhållas i enlighet med Naturvårdsverkets anvisningar.

Uppföljning

Uppföljning av bevarandemål

Uppföljningen av bevarandemål och syfte kommer att ske inom länens obligatoriska uppföljning – Block A – och beskrivs i Översiktlig plan för uppföljning av skyddade områden i Örebro län.

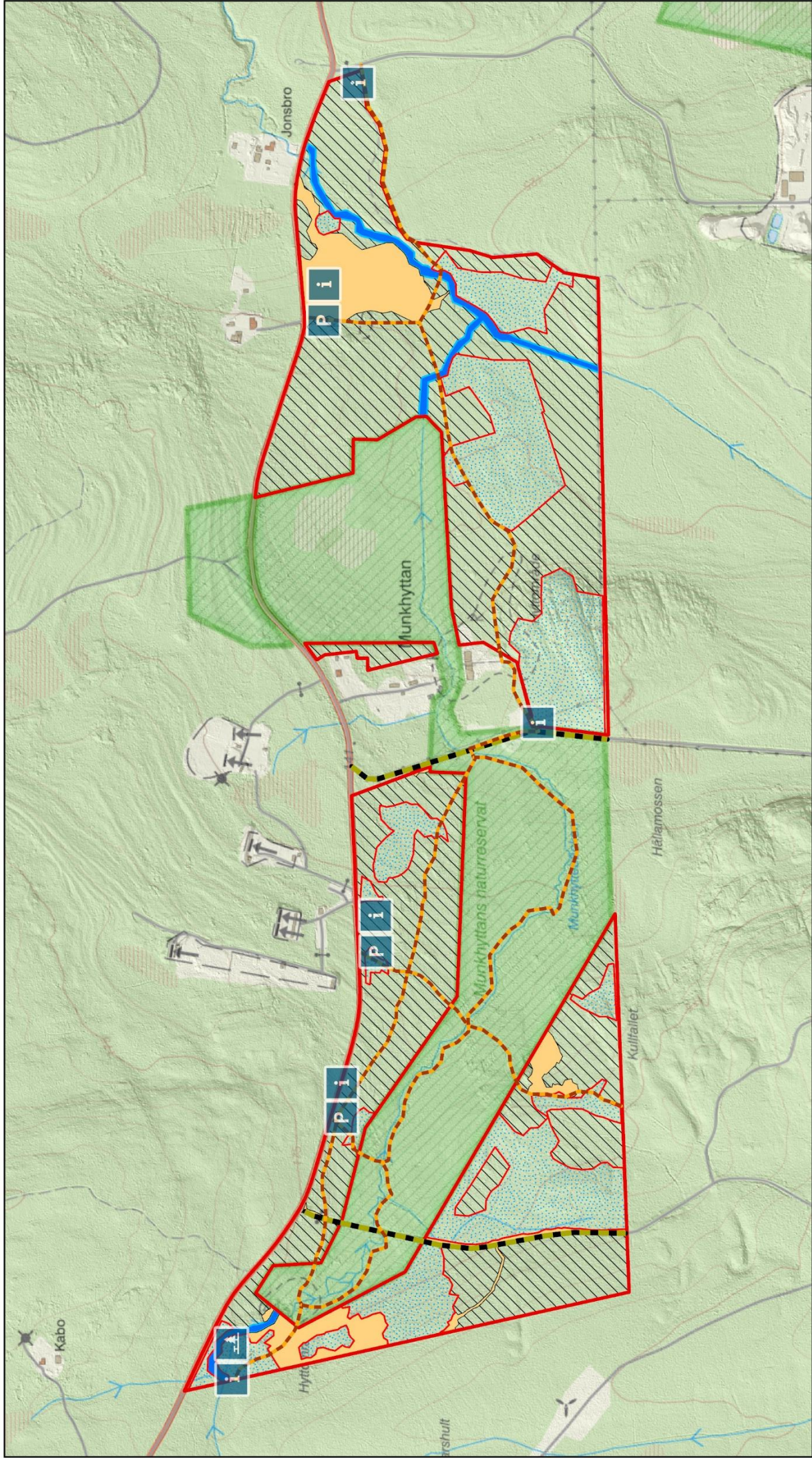
Uppföljning av skötselåtgärder

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker. Länsstyrelsen har för avsikt att upprätta en strategi för den långsiktiga uppföljningen av skötselåtgärder för naturvård och friluftsliv i skyddade områden.

Om mera kostnadskrävande restaureringsåtgärder genomförs i reservatet (över 200 000 SEK) ska dessa följas upp inom länens obligatoriska uppföljning. Ytorna där åtgärderna genomförts ska följas upp separat så att åtgärdens effekter kan mätas.

Uppföljning av friluftsliv

Uppföljningen av friluftsliv kommer att ske enligt *Översiktlig plan för uppföljning av skyddade områden i Örebro län*. Planen är i dagsläget inte färdigställd.

Skötselplanekarta för naturreservatet Yttre Munkhyttan
Lindesbergs kommun
Beslutsdatum 2024-11-28
Dnr: 511-8024-2021

Skötselområden

- Skötselområde A - Skog, huvudsakligen fri utveckling
- Skötselområde B - Skog, omfattande skötsel tillåten
- Skötselområde C - Öppen mark
- Skötselområde D - Bäckmiljöer

- Naturreservat enligt detta beslut
- Befintligt naturreservat
- Leder
- Väg
- Parkering
- Informationsskylt
- Rastplats

